

יג. הרי שאין לו אלא פרוטה אחת ולפניו⁴⁸⁵ קידוש היום והדלקת נר חנוכה מקדים לקנות שמן להדליק נר חנוכה על היין לקידוש היום הואיל ושניהם מדברי סופרים מוטב להקדים נר חנוכה שיש בו זכרון הנס.⁴⁸⁶

לקידוש היום הואיל ושניהם מדברי סופרים מוטב להקדים נר חנוכה שיש בו זכרון הנס.

הכוונה כאן היא שמצות הדלקת נ"ח עדיף ממצות קידוש היום ודוחה אותה (וכמודגש באריכות לשונו - "מקדים לקנות שמן כו' על היין לקידוש היום"), והעדיפות דנ"ח על קידוש היום היא בזה (שאע"פ ששווים במצותם, דשניהם מדברי סופרים, מ"מ נ"ח) "יש בו זכרון הנס";

משא"כ בהלכה שלאח"ז מקצר נר ביתו

הרי שאין לו אלא פרוטה אחת.

בפשטות, הלשון "הרי שאין לו אלא פרוטה אחת" שפירושו שיש לו מעות רק עבור נר אחד קאי גם עמ"ש בהי"ד לענין "נר ביתו ונר חנוכה כו".

וא"כ כשיש לו יותר מזה צריך להדליק השני לנר חנוכה. וכ"כ במעשה רוקח לרמב"ם שם.⁴⁸⁷

לקו"ש חט"ו ע' 377 הערה 31.

מקדים לקנות שמן להדליק נר חנוכה על היין

ונ"ח או נר ביתו וקד"ה נר ביתו קודם משום שלום ביתו): ויש להסתפק קצת אי נר ביתו היינו כדרך שמדליקין בשאר שבתות דהיינו המנורה או בכלי זכוכית שקורין לאמ"פה שמדליקין בהם יותר מנר אחת ונימא דזה נקרא שלום הבית שלא יראה כחול גמור, או דלמא כיון שיש נר אחת לבדה די להם ויקנה מהשאר לנ"ח.

ומדברי רבינו שהעתיק לעיל (הי"ג) הרי שאין לו אלא פרוטה אחת כו', מדוקדק שפיר דבנר אחת לבדה קאמר. וכן יש לדקדק מלשון רש"י (שבת שם) שכ' שלום ביתו כו' שבני ביתו מצטערין לישיב בחשך ע"כ. וכן משמעות הפוסקים ז"ל ע"ע. ע"כ.

ומפורש הוא בפרש"י שם (ד"ה נר ביתו ונ"ח): והוא עני ואין לו כדי לקנות שמן לשתי נרות. ע"כ.

וכ"ה בפסקי ריא"ז שבת פ"ב הל' חנוכה ה"א סכ"ב. מאירי שם. ועוד. וכ"ה במג"א סתרע"ח סק"א.

במ"ש

ע"פ המוכא בהערות דלעיל.

וראה בהנסמן באוצר מפרשי התלמוד פסחים (צט, ב) ע' ט-י.

⁴⁸⁵ ראה מ"ש בהערה בסהי"ג ע"פ לשון זה במ"ש הצ"צ דעדיין לא חלו שני המצות.

⁴⁸⁶ שו"ת הרדב"ז ח"ה סימן א'תקל"ד: יש לדקדק שהרי הפך הרב לשון הגמרא דגרסינן בפרק במה מדליקין אמר רבא פשיטא לי נר ביתו ונר חנוכה נר ביתו עדיף משום שלום ביתו פי' אע"ג דאיכא פירסומי ניסא נר ביתו וקידוש היום נר ביתו עדיף משום שלום ביתו אע"ג דנשים חייבות בקידוש היום כי קא מיבעיא לי נר חנוכה וקידוש היום וכו' בתר דבעיא פשטא נר חנוכה עדיף משום פירסומי ניסא ורבינו קבע הבעיא תחילה [הי"ג] ואח"כ הפשיטות [הי"ד] ואיכא לתרוצי לפי שהוא עסוק בענין חנוכה הקדים מה שנהר חנוכה קודמת ואיחר נר ביתו הקודמת לסיים בדברי שלום.

⁴⁸⁷ וז"ל מעש"ר (עמ"ש הי"ד: הי' לפניו נר ביתו

קודם" - כי זה ש"נר ביתו קודם" אינו מצד החיוב והמצוה דנר ביתו, שחמור כ"כ שדוחה המצוה דנ"ח, כי אם מצד המציאות ד"שלום ביתו" שב"נר ביתו" (מעלת השלום בכלל).

ולכן: א) לא כ' שם ד"שניהם מד"ס" - כי שם אין נוגע החיוב וגדר המצוה דנר ביתו.⁴⁸⁸
ב) כותב שם "קודם" סתם, ולא "קודם לקידוש היום".

הערות
הערות

ועפ"ז יומתק ג"כ השינוי, דכאן נקט "מקדים לקנות כו' מוטב להקדים נ"ח כו'" (היינו, שעל האדם להקדים נ"ח), ואילו בהי"ד נקט "נר ביתו קודם" (לא - "מקדים נר ביתו") - כי הקדימה בהלכה שלפנינו היא מצד החיוב

והמצוה (שעל האדם) דנ"ח; משא"כ בהי"ד הקדימה היא מצד המציאות דשלום ביתו שישנה בנר ביתו (החפצא דנר ביתו).⁴⁸⁹

וראה אודות ענין זה בפרק ד' הלכה י"ד ס"ד לקו"ש חט"ו ע' 376 הערה 28.

מגיד משנה. וכ' בה"ג אם רוצה להדליק נ"ח ונ"ש מתחלה מדליק נ"ח ואח"כ של שבת שאם הדליק של שבת תחלה כבר קבל שבת עליו ונאסר להדליק של חנוכה. וכבר השיבו עליו הרמב"ן והרשב"א ז"ל כו' ולא מצאתי בדברי רבינו קבלה אוסרת בערב שבת ואף לא תוספת כו'.

ראה מ"ש אודות הלכה זו לעיל פרק ד' הלכה ד' בהגמ"י אות ב.

(וראה תפארת יעקב עמ"ס חולין (קמא, א. ד"ה ס"ד הואיל) דאמר מר גדול השלום כו', אלים לדחות עשה, אבל לא ל"ת ועשה. וגם מסקנת הגמ' שם דאין דוחה עשה דשלוח הקן (עכ"פ)).

ועי' בזה ע"פ המבואר לקמן בהי"ד. וראה מהרי"ק הנ"ל.

⁴⁸⁹ בשו"ת רדב"ז ח"ה סי' א'תקל"ד: שאלת ממני אודיעך דעתי על מש"כ הרמב"ם ז"ל בהלכות חנוכה [הי"ד] וז"ל היו לפניו נר ביתו ונר חנוכה או נר ביתו וקידוש היום נר ביתו קודם משום שלום ביתו וקשיא כיון שנר ביתו קודם לנר חנוכה פשיטא שקודמת לקידוש היום שהרי נר חנוכה קודמת לקידוש היום [הי"ג] ודוחק הוא לומר זו ואין צ"ל זו, ע"ש מ"ש לבאר.

וע"פ המבואר בפנים דנ"ח וקידוש היום בהי"ג ונר ביתו וקדוש היום בהי"ד שונים וחלוקים בגדרם מיושב הדבר. ודו"ק.

⁴⁸⁸ ראה ח"י ופי' מהרי"ק (מכון ירושלים תשד"מ) על הרמב"ם הל' חנוכה (ע' 190): כשאמר הי' לפניו קדוש היום והדלקת נ"ח מקדים לקנות שמן לנ"ח מעל היין מפני שנ"ח עדיף משום פרסומא ניסא שאם אין לו יין יכול לקדש על הפת, אבל מה שאמר נר ביתו ונ"ח או נר ביתו וקדוש היום נר ביתו קודם אפי' אין לו לא יין ולא פת נר ביתו קודם משום שלום ביתו, ודו"ק.

ע"פ המבואר בפנים, בדין שבהי"ד נר ביתו וקדוש היום נר ביתו קודם, האם כ"ה גם אם הוא בניגוד לקדוש היום דאורייתא, מ"מ נר ביתו קודם.

[ולהעיר בזה מסגנון דברי ח"י הרשב"א (שבת כג, ב. בניגוד ללשון וסגנון הר"ן, ע"ש].

ואולי מונח זה (גם) במ"ש הרמב"ם שם: שהרי השם נמחק לעשות שלום כו', היינו גם דאורייתא כו'.

קודם כיון שהוא מדאורייתא.

והנה נ"ח זמנו קודם לקידוש ואכילה, וש"מ דמצוה קלה הבא לידך צריך לדחותה מפני חמורה העתידה לבוא כשהקלה דרבנן והחמורה דאורייתא.

יש לדחות דשא"ה ששואל מה לקנות אם נ"ח או קידוש היום, ועדיין לא חלו שני המצות כי הקני' היא ביום, ⁴⁹² משא"כ כשכבר באה מצוה קלה לידך ⁴⁹³ כו'. ⁴⁹⁴

מתוך שו"ת צ"צ שער המילואים ח"א סי"א [מהדור"ח קה"ת תשנ"ד] סקי"ג.

ביתו וחנוכה תרווייהו בהדי הדדי קמיירי דאי נר ביתו היום ונ"ח למוצ"ש או נ"ח ביום ה' ונר ביתו לער"ש אין מעבירין על המצות, ועיין ר"מ הל' תמו"מ מוספין דהיום ותמידין למחר דהיום עדיף, ועי' תשובות חכם צבי.

וראה שו"ת חוות יאיר ס"ט: וכתבנו בחידושי הלכות חנוכה דאף דק"ל נר ביתו עדיף מנר חנוכה היינו נ"ח דשבת מש"כ דליל ע"ש אע"פ שאין לו עוד מצות לנר שבת אין מעבירין על המצות ומצוה שבא לידו אל יחמיצנה מלבד טעם פן ימות כו' ואולי יבא לו מצות. ונ"ל דע"כ לא אבעי' לש"ס מתנות לאביונים ונר שבת הי עדיף שפורים לא חל בשבת כי נ"ל פשוט דגם עני ואביון חייב במתנות אביונים, ע"ש.

וראה בזה גם ערך השלחן (טייב) סתרע"ח ס"ב.

⁴⁹³ ראה בזה גם ס' באר אברהם (לר"א משכיל לאיתן) לסוכה דף כה (ד"ה בשבתך, ח, ג).

וראה בזה שו"ת דברי מלכיאל ח"א סי"ז אות לו. ס' ברכת שמעון (על מועדי השנה. ר"י טשעביץ ירושלים תשנ"ב) הערות בשו"ע הל' חנוכה סתרע"ח ס"א (ע' קנט).

וע"ע דברי ירמי' על הרמב"ם הל' תפלין פ"ד ה"ח.

⁴⁹⁴ ראה בכ"ז בהנתבאר לקמן בחלק הנספחים לענין הזכרת על הנסים.

מניד משנה. ומ"ש רבינו הואיל ושניהם מד"ס הכוונה שהקידוש אע"פ שהוא מן התורה אפשר כלא יין כמבואר בפרק כ"ט מהל' שבת וכן נתנו טעם זה קצת מפרשים ז"ל.

אין להביא רא' מפ"ב דשבת, נר חנוכה וקידוש היום הי מנייהו עדיף, וכתב הר"ן: וא"ת היכי דחינן קידוש היום דאורייתא משום נ"ח דרבנן, וי"ל משום דאפשר לקדושי אריפתא כו', פי' וקידוש על היין הוא מד"ס. ⁴⁹⁰ ש"מ דאי הוי דאורייתא הוה קודם לנ"ח. ⁴⁹¹ וכ"פ הט"ז סי' תרע"ח סק"ב דפת

⁴⁹⁰ להעיר מדעות אחרונים בדעת הר"ן כאן בקידוש על היין. בהגר"א לשו"ע או"ח הל' מגילה סתרפ"ז (ד"ה אבל), שהוא מד"ס. וראה מור וקציעה סרע"א (ד"ה שם, כ' הרמב"ם).

ובעטרת זקנים לשו"ע סתרע"ח ובאה"ל (למשנ"ב) סרע"א (ד"ה מיד) מחי' רע"א, כ' בהר"ן דהוי מה"ת.

וראה גם מ"ש בהגהות פתח הדביר על העיטור הל' חנוכה ס"ק מ"ו. וראה חי' אנשי שם לר"ן שם.

וע"ע ראש יוסף ושפת אמת עמ"ס שבת (כג, ב), מ"ש בר"ן.

[וראה שו"ע אדה"ז סרס"ג ס"ד. קו"א א' לשו"ע אדה"ז סרצ"ו סי"ב].

⁴⁹¹ וכמ"ש בחי' הרשב"א שבת (כג, ב): ומשום דאפשר לקדש אריפתא הוא דעדיף נר חנוכה, הא לאו הכי קדוש היום עדיף דהוי דאורייתא. וכן כתב הרב בעל ההלכות ז"ל נר חנוכה עדיף משום פרסומי ניסא דאפשר דמקדש אריפתא.

⁴⁹² להעיר מלשון הרמב"ם כאן (שלא כ' בגמ'): "ולפניו" קידוש היום והדלקת נ"ח. ובה"ד: היה "לפניו" נר ביתו ונ"ח או נר ביתו וקדוש היום כו'.

וראה ראש יוסף שבת (כג, ב): והוי יודע דנר

יד. היה לפניו⁴⁹⁵ נר ביתו ונר חנוכה או נר ביתו וקדוש היום נר ביתו קודם משום שלום ביתו⁴⁹⁶ שהרי השם נמחק לעשות שלום בין איש לאשתו גדול השלום שכל התורה ניתנה לעשות שלום בעולם שנאמר דרכיה דרכי נעם וכל נתיבותיה שלום.

[1234567]

[1234567]

השם נמחק לעשות שלום כו" (וכפרט שבגמ' "אמר רבא פשיטא לי (נר ביתו ונר חנוכה נר ביתו עדיף משום שלום ביתו נר ביתו וקדוש היום נר ביתו עדיף משום שלום ביתו"), ולמה הוצרך הרמב"ם לראי' והוכחה?)⁴⁹⁷

ובמיוחד צריך ביאור, שלאחרי הראי' שכ', עוד מוסיף ענין חדש (להעיר שבא' מכת"י הרמב"ם (הובא בילקוט שנויי גוסהאות ברמב"ם מהדורת פרענקל) "גדול השלום כו" היא - הלכה בפ"ע) "גדול השלום שכל התורה ניתנה כו"⁴⁹⁸ (אלא שדרך הרמב"ם לסיים כל ספר די"ד ספרי "יד החוקה" - בענין יסודי וכללי, התלוי בכוונת הלב וכו')?

א. מקור הלכה זו היא בגמ' שבת (כג, ב)

(וגם בזה מודגשת השייכות דחנוכה לשבת דכל הסוגיא דחנוכה היא במס' שבת (אף שבאה לכאורה רק אגב המדובר במשנה שם פתילות ושמונים שמדליקין בהן בשבת). ולהעיר ממחז"ל (ס' יצירה פ"א מ"ז) דנעוץ תחלתן בסופן וסופן בתחלתן - והרי ס' זמנים דהרמב"ם: תחלתו - הל' שבת, וסופו הל' חנוכה. וראה לקמן בפנים)

אבל שם איתא רק "נר ביתו עדיף משום שלום ביתו".

וצריך להבין:

מה מכריח הרמב"ם להוסיף ראי' "שהרי

כמו"כ דוחין שבח ה' מפני השלום, (כמ"ש הרמב"ם לפניו בהי"ב: מצות נ"ח כו' וצריך אדם ליזהר בה כו' ולהוסיף בשבח האל).

וראה לקמן בהערות די"ל (ע"פ הביאור דלקמן) דמ"ש הרמב"ם שהרי השם נמחק כו' מתאים וע"פ המבואר בחולין (קמא, א), ע"ש.

⁴⁹⁸ ראה שו"ת הרדב"ז ח"ה סי' א' תקל"ד (במענה לשאלה דמ"ש נר ביתו וקדוש היום מיותר דיודעין כן ממ"ש בהי"ג): והנכון בזה שבא הרב ז"ל לפשוט לנו בעיא אחרת שלא שמענו מדברי רבא [ולא ידענו מהי"ג] הרי שהיו לפניו נר ביתו ונר חנוכה וקידוש היום בשבת שחל בחנוכה ואם יקנה נר חנוכה ויין לקידוש יספיקו המעות ואם יקנה נר לביתו ידחו שתיהן נר חנוכה וקידוש היום סד"א ידחה נר ביתו מקמי תרוייהו קמ"ל דנר ביתו עדיף משום

⁴⁹⁵ ראה מ"ש בהערה סהי"ג ע"פ לשון זה במ"ש הצ"צ דעדיין לא חלו שני המצות, ע"ש.

⁴⁹⁶ ראה הגהות מעט צרי על הרמב"ם (בסו"ס ישועות מלכו. מהמו"ל) היכא דמוכר כסותו לנ"ח (כמ"ש הרמב"ם הי"ב) ואין לו מזה רק לנר אחד מה ידליק, לכאו' מקדים נר ביתו, אבל לנר ביתו אינו מחוייב למכור כסותו (כמ"ש הרמב"ם בהל' שבת פ"ה ה"א בנר שבת (רק) שואל על הפתחים ולוקח שמן להדליק. וכ"ה בשו"ע ושו"ע אדה"ז סרס"ג), ע"ש.

וראה לעיל הי"ב ובהערה שם בענין מוכר כסותו.

⁴⁹⁷ ראה הגהות מעט צרי על הרמב"ם כאן (בסו"ס ישועות מלכות. מהמו"ל) שכ': ממחיקת השם רואין דדוחין כבוד ה' מפני השלום,

[ודוחק גדול לומר שהטעם שהוסיף לבסוף "גדול השלום כו'" הוא כדי לסיים בדבר טוב (נוסף על העיקר ש(כנראה) הרמב"ם אינו מקפיד לסיים ההלכות שבספרו דוקא בדבר טוב (ראה סיום ס' נשים שברמב"ם. ועוד). וראה שיחת ש"פ מקץ תשר"מ) - משום דגם הענין ד"לעשות שלום בין איש לאשתו הוי דבר טוב; ואפילו את"ל שמצד הענין של "השם נמחק" אינו בכלל דבר טוב, ה' יכול לשנות סדר דבריו ולומר "שלום ביתו קודם שהרי השם נמחק לעשות שלום כו' וע"כ נר ביתו קודם, וכיו"ב].⁴⁹⁹

ב. גם צריך להבין:

(א) עצם הראי': כפי שלומדים בפשטות, במ"ש "שהרי השם נמחק לעשות שלום כו'" מתכוון הרמב"ם להוכיח, גודל מעלת השלום, שדוחה אפילו ענין הכי חמור (בתורה ו)מצות (מחיקת השם) מכש"כ שנר ביתו דוחה נר חנוכה.

אבל לכאורה אין הנדון דומה לראי': לעשות שלום בין איש לאשתו (בנוגע פוטה) מדובר בנוגע להתיר אשה לבעלה - "שלום" כזה שנוגע הקיום של חיי המשפחה ושכינה שרוי' ביניהם (פוטה יז, א), לשלול מזבח מוריד דמעות (סוף גיטין) וכו' - א"כ מכל האי טעמא ה"ז מכריע החומר של מחיקת השם - משא"כ השלום לענין נר ביתו (שבא רק להשמר "שלא ישל בעץ או באבן" (מרדכי שבת שם סרצ"ד (אינו אלא משום שלא ישל כו'). ועד"ז בפרש"י שם כה, ב (ר"ה הדלקת). הובא להלכה במג"א סרס"ג סק"ג-יד. שו"ע אדה"ז ר"ס רס"ג. אבל לא הובא זה ככהנ"ל כמעט דנר שבת קודם) או בשביל "בני ביתו מצטערין לישוב בחושך" (פרש"י שם כג, ב ד"ה שלום ביתו, ר"ן שם (בהטעם דנר ביתו קודם). הובא במג"א ר"ס תרע"ח. ועד"ז בשו"ע אדה"ז סרס"ג ס"ד (בהטעם דנר שבת קודם לקידוש היום)), א"כ - מאי ראי' ששלום זה ידחה מצוה אחרת (ובפרט

אוצר התכנה

הכל. ואפילו לפי שיטה זו אני אומר לגבי דינא דגדול השלום שדוחה לתרוייהו נר חנוכה וקידוש היום. ע"כ.

[נסמן גם בערך השלחן סתרע"ח סק"א וסתע"ב סק"ה].

וע"פ המבואר לקמן בפנים בגדר ענין השלום י"ל ג"כ הכי וגם יובהרו דברי הרדב"ז.

וראה חי' ופי' מהרי"ק (מכון ירושלים תשר"מ) על הרמב"ם הל' חנוכה כאן (ע' 190) שמבאר (הצרכת אומרן הדין דנר ביתו וקדוש היום) באו"א ומתאים להמבואר לקמן ע"ש.

⁴⁹⁹ ראה מעשה רוקח על הרמב"ם כאן: כדי לסיים בכי טוב נדייק דמאחר שכתב שהרי השם נמחק לעשות שלום וכו' מה צורך להוסיף עוד גדול השלום כו'.

שלום ביתו וזה שהוצרך הרב לומר גדול השלום וכו', ואע"ג דכתב הרב או נר ביתו וקידוש היום ולפי מה שכתבתי היה לו לומר נר ביתו ונר חנוכה וקידוש היום לא קשיא דתפס לו לשון רבא וזה דרכו של הרב ז"ל אבל כוונתו ז"ל דנר ביתו דחי לתרוייהו ומיתור הבבא [על מ"ש בהי"ג] למדנו כן.

א"נ איכא לתרוצי דאע"ג דנר חנוכה עדיף מקידוש היום משום דתרוייהו לזכר אתיין זה זכר ליציאת מצרים וזה זכר לנס החשמונאים ומשום הכי פירסומי האי ניסא עדיף דקידוש היום בכל שבת מפרסמין ליציאת מצרים, אבל לגבי נר ביתו כיון דתרוייהו בזמן אחד ה"א דקידוש היום עדיף דאיכא זכר ליציאת מצרים קמ"ל דנר ביתו עדיף משום שלום ביתו אי לאו משום האי טעמא ה"א נר חנוכה עדיף דאיכא פירסומי ניסא אבל גדול השלום שדוחה את

פרסומא ניסא של) נר חנוכה? 500

(ב) בעצם הדין: הרמב"ם מקצר ומשנה מלשון הגמרא: (א) בגמרא הוא בב' בבות "נר ביתו ונר חנוכה נר ביתו עדיף משום שלום ביתו", נר ביתו וקדוש היום נר ביתו עדיף משום שלום ביתו" (וגם במוש"ע שם ס"ג דהטעם משום שלום בית נאמר פעם אחת בסוף הענין, הרי הדין דנר שבת קודם הוא בב' בבות,

משא"כ ברמב"ם), והרמב"ם כוללם כבבא אחת (ועד"ז הוא בר"ח שבת שם); (ב) הלשון שבגמרא הוא "נר ביתו עדיף", והרמב"ם משנה וכותב "נר ביתו קודם".

(ובפרט דבלשון זה ("קודם") אפשר לטעות שהכוונה (רק) שיקדים להדליקם בשיש לו שניהם (ראה א"ר (ואליהו זוטא) סתרע"ח סק"ג (סק"א) 501 [אלא דשם כתבו דמה"ט הוסיף הרמב"ם "או קידוש

וראה שו"ת הרדב"ז ח"ה סימן א'תקל"ד, הובא בהערה לעיל ריש הי"ג.

500 ראה מאירי שבת (כג, ב): מי שאין לו אלא פרוטה א' לנר ושתי מצות לפניו נר חנוכה ונר שבת ואין הפרוטה כדאי אלא לאחת מהן הרי זה נותנה לנר שבת משום שלום ביתו שלא יהיו בני ביתו יושבים בחשך וי"מ מצד אשתו שהמצוה מסורה לה. ע"כ.

[ואפ"ל דפי' הי"מ מתאים עמ"ש בפ"י ר"ח שבת (שם) שכ': משום שלום ביתו שנאמר וידעת כי שלום אהלך. ע"כ. ובהגהות בדקדוקי סופרים שם סק"ת שכ"ה בכ"י א"פ. ע"כ. וע"פ יבמות (סב, ב) שפירשו פסוק זה דקאי על אשתו, ע"ש. אבל אינו, ע"פ שיטת ר"ח שבת (לד, א) שלמדין הדלקת נר בשבת ממש"נ והי' כי שלום אהלך, ואין שלום אלא באור כו' (דלא כפרש"י שם כה, ב)].

וראה רש"ש שבת (שם): ואולי יכוון רבא כמלת ביתו על אשתו וכדלקמן (ק"ח, ב), ור"ל משום דאיתא לקמן על ג' עבירות נשים מתות כו' ובהדלקת הנר לכן אם לא תדליק אתיא לאנצויי עמו.

ועפ"ז שלום בנדו"ד קשור במיוחד לאשתו.

ומפורש הוא בלקו"ש ח"ג ע' 13-812: בזה נבין מה שהרמב"ם מביא מענין גדלות השלום בהל' חנוכה דוקא: הפי' של שלום היינו התאחדות של שני דברים שמנגדים אחד להשני. בניגוד זה נמצא כמה דרגות. ובענינינו: השלום והתאחדות של כל עניני הבית לתכלית אחד ד"ושכנתי

בתוכם". ובפרט ה"כנגדו" של האשה (ביתו זו אשתו) ולעשות מה שנצטרך שיעשה להיות "עזר" - שלום ביתו ע"י נרות שבת.

ובהערה 14: וע"פ הנ"ל בפנים דעזר כנגדו יומתק המשך דברי הרמב"ם בהל' חנוכה שם בטעם דנר ביתו קודם משום שלום ביתו "שהרי השם נמתק לעשות שלום בין איש לאשתו" ודו"ק. כן יומתק מה שנק' הנרות נר ביתו (והוצרך רש"י - שבת כג, ב - להוסיף ביאור "בשבת") ולא נר שבת. ע"כ, ע"ש.

ומצאתי בשו"ת שיח יצחק (ווייס. מכון ירושלים חשנ"ה) סי' שנ"ב מביא פי' המאירי הנ"ל וכ': ולענ"ד שגם הרמב"ם סובר פשט בגמ' כמאירי, ומעתיק דברי הרמב"ם כאן.

וראה שו"ת משנה שכיר או"ח ח"ב (מכון ירושלים תשמ"ז) סי' קצ"ב סק"ב שמעיר על פי' המאירי דמה בכך דנ"ש היא מצוה דילה להעדיף לנר ביתו לנ"ח, כיון דהיא בעצמה מחויבת בנ"ח, ע"ש. אבל ראה רש"ש הנ"ל. ולאח"ז ראיתי בשו"ת שם סרט"ז שמעיר גם על הרש"ש, ושהוא פשט נאה ולא אמת וקשה להעמיס כן ברמב"ם, ע"ש.

ובגוף הקושיא שבפנים ראה לקמן בהערות שעד"ז הקשה החת"ס בחולין לענין טהרת מצורע, ע"ש

501 ראה חי' הריטב"א שבת (מהדורת רייכמן. מוה"ק) כג, ב (עמ"ש: נר חנוכה ונר ביתו נר ביתו עדיף משום שלום ביתו): פי' ואם אין לו שמן לשתייהם מדליק של ביתו, ואין צריך לומר

היום" (אף שפשוט הוא כבר מצד ההלכה שלפנ"ז) בכדי לשלול קס"ד זו)). משא"כ במוש"ע שם שמקדים "ואם אין ידו משגת לקנות כו'" (אבל ברמב"ם כ' בהלכה לפנ"ז "הרי שאין לו כו'". וראה לקמן ס"ז).

ג. ויש לבאר זה בהקדים: ידוע שגם המקום שהעמיד הרמב"ם הלכות בדיוק הוא. ויש לשאול, למה העמיד הדין, שגר ביתו קודם לנר-חנוכה, בהלכות חנוכה ולא בהלכות שבת?

^{אורח החיים}

ואע"פ שדין זה אינו נוגע לכל שבת, רק בשבת חנוכה - אבל ההדגשה וההכרעה של דין זה הוא - (גר)שבת, שהמעלה של נר (ביתו) שבת קודם לנר חנוכה - הו"ל לכתבו לכאורה בהלכות שבת. (עד"ז יש להקשות בנוגע לשו"ע אדה"ז שלא הביאו בהל' שבת. וי"ל שדעתו שמקומו בהל' חנוכה (שאינן בשו"ע אדה"ז).

התמי' היא יותר חזקה מצד דין השני "נר ביתו וקידוש היום", שאין לו שייכות כלל להל' חנוכה, רק להל' שבת - ומביאו כאן רק "אגב" הדין הראשון ("נר ביתו ונר חנוכה") - א"כ לכא' עוד יותר מסתבר שהו"ל להעמיד ב' הדינים בהל' שבת ולא בהל' חנוכה.

502. חנוכה.

ויתירה מזו:

בטור ושו"ע (וכ"ה בלבוש) מצינו הדין שגר שבת קודם לנר חנוכה, בב' מקומות, בהל' שבת (סרס"ג ס"ג) וגם בהל' חנוכה (סתרע"ח).

אפילו את"ל שאין זה דרכו של הרמב"ם להעמיד אותו דין בב' מקומות - ע"ד שמצינו בכללי הרמב"ם (יד מלאכי כלל הרמב"ם כו' אות ו), שדרכו הוא "לפרש דבריו במקום אחד ובמקום אחד סותם דבריו", משום שהוא "סומך . על מ"ש כבר במקום אחר הקודם לזה"; משא"כ בטור ושו"ע לא מצינו כלל זה, ואדרבא כנ"ל כנדו"ד דאיתא ב' פעמים -

(וי"ל בטעם החילוק" שולחן ערוך הוא כשמו כן הוא - דינים "מוכנים" לדעת מה לעשות בשעת הגעת המעשה - ומהאי טעמא יכול להיות שדינים מסויימים יכתבו ב' פעמים; ככנדו"ד, היות שהדין אם אין ידו משגת לקנות נר שבת ונר חנוכה נוגע למעשה בפועל בין להל' שבת ובין להל' חנוכה;

משא"כ ספר היד של הרמב"ם, הוא (כמ"ש בהקדמתו) "חיבור זה מקבץ לתורה שבע"פ כולה . שאדם קורא בתורה שבכתב תחלה ואחר כך קורא בזה ויודע ממנו תורה שבע"פ כולה ואינו צריך לקרות ספר אחר ביניהם .", שהכוונה בספרו הוא לדעת (דיני ה)תורה, א"כ כשכבר יודע אין מקום

לכופלו),⁵⁰³

⁵⁰² ראה נמוקי מהרא"י לרמב"ם הל' שבת פ"ה ה"א שכ': עי' במרכה"מ שרצה לבנות דיוק על מה שהשמיט רבינו ז"ל דבר האמור נר ביתו וקדוש היום נר ביתו עדיף, ולא עיין בדברי רבינו לקמן סוף הל' חנוכה ששם הביא זה הבבא.

⁵⁰³ ראה גם לקו"ש חל"ב ע' 128 הערה 18.

כשבא להדליקם שתיהן מקדים להדליק נר ביתו, ולא עוד אלא דהא הוי היכירא טפי ופרסומי ניסא, וכן בערב שבת מדליק של ביתו תחלה מן הטעם הזה כו'. ע"כ.

וראה גם מ"מ כאן: . . ואדרבה מדליק של שבת תחלה (ואח"כ נ"ח) דתדיר ועדיף טפי משום דהוא נר ביתו. ע"כ. נסמן בא"ר שם.

אתפשטותא

הלכות חנוכה

דמשה

רעג

אאפל"כ בנדו"ד, ש"מפרש דבריו במקום אחד" וסומך ע"ז, משום שה"מקום אחד" הי' צ"ל בהל' שבת המוקדם ולא בהל' חנוכה. ובפרט דזה שגר שבת דוחה נר חנוכה, מדגיש וכו' שבת, כג"ל.

ד. ויש לומר הביאור בזה:

בנוגע החיוב וגדר של נר שבת כ' הרמב"ם בהל' שבת, שהוא "בכלל עונג שבת" (רפ"ה שם) ו"לכבוד שבת" (פ"ל ה"ה שם). אבל אינו כ' בהל' שבת שהוא משום שלום בית ("שלא יכשל בעין או באבן" או משום ש"בני ביתו מצטערין לישב בחושך").

(ודוחק גדול לומר שכוונת הרמב"ם במ"ש "שלום ביתו" הוא מצד ענין "עונג שבת" שכ' בהל' שבת (ראה לבוש או"ח ר"ם רסג. ⁵⁰⁴ ולהעיר מפרישה שם

סק"ב) כי אז הו"ל לפרשו). ⁵⁰⁵

113945671

ולכאורה תמוה הוא ביותר:

היות שהרמב"ם סובר (בהל' חנוכה) דענינו

של נר שבת הוא "שלום ביתו", הו"ל לכותבו לכל לדאש במקומו בהל' שבת?

ומזה מוכן, שלפי הרמב"ם עצם החיוב של נר שבת (אינו בשביל שלום בית (משא"כ לדעת אדה"ז שכותב ומדגיש בפירושו בריש הלכות נר שבת (ר"ם רסג), "תיקנו חכמים כו' משום שלום בית שלא יכשל כו'". וראה שם סעיף ט), אלא) בשביל כבוד ועונג.

(והיינו שענינם גופא עונג וכבוד, משא"כ לדעת אדה"ז בשו"ע שם - הוא רק גורם לשלימות העונג דאבו"ש, דהיינו פרט בהעונג דהסעודה (כדעת התוס' ד"ה הדלקת - שבת כה, ב). וי"ל דלכן לא הביאו בר"ם רמב בדני עונג שבת (ראה בכ"ז מכתב עש"ק וחנוכה תשל"ו בהערה - נדפס בלקו"ש חט"ו ע' 528). ⁵⁰⁶

[משא"כ ברמב"ם שם רפ"ה שכתב "אפילו אין לו מה יאכל". ⁵⁰⁷ ובה"י שם "וחובה עליו לישב לאור הנר" ולא כ' "לישב ולסעוד" (כבתוס' שם). וראה הגמ"י לה"י שם.

דשלום בכל לילה איתיה לכן הניח טעמא דשלום דידוע, והוסיף מדילי' דאיכא נמי עונג שבת. ע"כ.

ולכאו' ג"ז דוחק, שלא הזכיר שם שלום, אף שידוע (כלשון הל"ק).

ויל"ע בדבריו לפי מסקנת הביאור שבפנים.

⁵⁰⁶ ראה שו"ת בית הלוי ח"א סי"א שכ"כ, אלא שמחלק בזה בין כבוד ועונג, ע"ש.

⁵⁰⁷ וכ"כ במרכבת המשנה על הרמב"ם הל' שבת פ"ה ה"א שאין לו מה יאכל כלל דלא כמג"א המובא בפנים. וכ"ה בנימוקי מהרא"י לרמב"ם שם, ע"ש. וראה גם ח"י ופי' מהרי"ק (מכון ירושלים תשד"מ) על הרמב"ם הל' חנוכה פ"ד הי"ג-ד. דברי ירמ"י על הרמב"ם הל' שבת שם.

וראה בזה שו"ת משנה שכיר או"ח ח"ב (מכון ירושלים תשמ"ז) סקצ"ב סק"א שו"ה עוד.

⁵⁰⁴ וז"ל הלבוש: שזהו ג"כ מעונג שבת כשהבית מלא אורה, וזהו נקרא שלום בית.

וראה ס' תוס' שבת לשו"ע שם מ"ש בלבוש ורמב"ם.

וראה גם ערוך השולחן שם ס"ב.

⁵⁰⁵ להעיר מ"ש בשו"ת הלכות קטנות ח"ב סקפ"א: שאלה, מ"ש הרמב"ם (פ"ה דשבת) דישאל על הפתחים להדליק נר של שבת שזה בכלל עונג שבת כו' ולמה לא כתב הטעם מפני שלום הבית. תשובה, איברא דמשום עונג בעלמא לא ישאל על הפתחים כו', מוסף עליו הנר דאיכא עונג ושלום, ואילו הי' אומר הרמב"ם משום שלום הוה קשיא לן דטעמא

ב "הדלקת נר בשבת חובה".

ואע"פ שע"י נר שבת נפעל הענין דשלום בית, מ"מ אין זה גדר וטעם המצוה.

לפ"ז מוקשה הדין "נר ביתו עדיף משום שלום ביתו" - הא "שלום ביתו" אין זה גדר החיוב והמצוה?

אוצר החכמה

מתרץ זה הרמב"ם בזה שמעמיד הדין (לא בהל' שבת, אלא) בהל' חנוכה, ומוסיף הראי' "שהרי השם נמחק בו": ומחדש בזה, דזה ש"נר ביתו קודם משום שלום ביתו"

[אינו גדר ב(נר) שבת, שזהו העדיפות דנר שבת ועי"ז דוחה נר חנוכה - היות, כנ"ל, שלום ביתו אינו גדר החיוב דמצות נר שבת

(ועפ"ז יומתק מש"כ הל' "נר ביתו" (כבגמרא) ואינו מפרש ומפרט (כבטושו"ע) "נר שבת" - כי הטעם שזה קודם הוא לא מצד היותו נר שבת (לעונ ולכבוד), כ"א לפי שהוא נר ביתו, שמאיר את הבית ונעשה שלום בית בפועל⁵⁰⁸ - אלא] מצד גודל מעלת השלום בכלל; וזה שמצוה נדחית משום ענין השלום, אין זה גדר של דחיית המצוה, אלא שמקיימים בזה מעין מצוה זו (להעיר מביאור הא דהעוסק במצוה פטור מן המצוה (צפע"ג הל' תרומות לג, רע"ג (הובא בכללי התוה"מ בערכו). וע"ד החסידות - המשך תרס"ו (לאדמו"ר הרשב"ב נ"ע) ע' סח, תקכב. ד"ה לסרבה המשרה ה'ש"ת פ"ג - סה"מ קונט' ח"ב תלה, ב). וצל"ע בירוש' שבת פ"א ה"ב (כסופה) זה

אבל להעיר שמקור אדה"ז שם ס"ב וג' ("בכלל עונג סעודת הלילה", "והפת קודמת לנר שהיא עיקר מצות הסעודה") הוא ממג"א שם סק"ד-ה, שמפרש כן דברי המחבר (שם ס"ב): "אפילו אין לו מה לאכול. שזה בכלל עונג שבת הוא" (שהוא הוא לשון הרמב"ם הנ"ל רפ"ה) - אף שאי"ז פשטות לשון (הרמב"ם ו)השו"ע. ואכ"מ].

וי"ל שלדעת אדה"ז מוכח כן מגמרא זו גופא "נר ביתו ונר חנוכה נר ביתו עדיף משום שלום ביתו", ולא קאמר לפי שיש בזה כבוד וענג. ולהרמב"ם אין זה הוכחה כי משום זה לכד אין בו כדי לדחות נר חנוכה, כי לשיטתו גם בנר חנוכה יש כמה פרטים מלכד זכרון גם הנרות (ראה שם פ"ד הי"ב "על הנסים שעשה לנו". וראה צפע"ג - לרמב"ם שם פ"ג ה"ג ולקמן בפנים).

משא"כ לשיטת אדה"ז (שבפשטות - פוסק כהשו"ע כו') שכל הקביעות דחנוכה היא מצד הנס הנרות ורק זה הפרסומא ניסא דנר חנוכה. ולא ס"ל כדעת הרמב"ם שהקביעות דחנוכה הוא גם מצד נצחון וגם המלחמה שלכן "התקינו חכמים. ימי שמחה כו" כי לא נאמר בגמרא שלנו (ומקורו דהרמב"ם בזה הוא ממדרש חנוכה) - ראה בהנתבאר לעיל פ"ג ה"ג. ואכ"מ.

(והסכרת הרמב"ם בזה שם"ל דנר שבת הוא מצד עונג וכבוד - י"ל כי זה מתאים עם כללות תוכן השבת, שעיקר ענינו חיוב - מנוחה, כדלקמן בפנים ס"ח. ולכן מפרש כפשטות מרו"ל (תנחומא ר"פ נח): הדלקת הנר דכתיב וקראת לשבת עונג זו הדלקת הנר בשבת. ולפ"ז ה"ז כפשטות הלשון בשבת כה,

כשבא להדליקם שתייהן מקדים להדליק נר ביתו, ולא עוד אלא דהא הוי היכירא טפי ופרסומי ניסא, וכן בערב שבת מדליק של ביתו תחלה מן הטעם הזה כו'. ע"כ.

⁵⁰⁸ להעיר מחיי הריטב"א שבת (מהדורת רייכמן. מוה"ק) כג, ב (עמ"ש: נר חנוכה ונר ביתו נר ביתו עדיף משום שלום ביתו): פי' ואם אין לו שמן לשתייהם מדליק של ביתו, ואין צריך לומר

שינון וזה שינון) (שגדחת בפועל משום שלום
 (כדלקמן סעיף ה));

בהל' חנוכה, לשלול שהוא דחי' של חנוכה,
 כ"א שגם ענין חנוכה מחייב כן.

ובענינו: זה ש"נר ביתו משום שלום
 ביתו" הוא גם מצד הגדר ותוכן דחנוכה
 (שהוי חלק מ"כל התורה (ש) ניתנה לעשות
 שלום"); ומדי טעמא העמיד הרמב"ם דין זה

ומביא ראי' ע"ז מזה ש"השם נמחק לעשות
 שלום בין איש לאשתו": שלום אינו רק גדול
 כ"כ שמשום הכי דוחין איסור החמור
 דמחיקת השם,⁵⁰⁹ אלא כותבין מלכתחלה

ובס' גליוני הש"ס שבת שם משו"ת הל' קטנות
 ח"ב סי' קפ"א שכ': וצ"ע אי אמרינן נר ביתו
 עדיף של כל לילה. ע"כ.

אבל האמת שאינו כן: סתם אור, שאינו קשור
 עם "נר מצוה" אינו מבטיח (תמיד) בוודאות
 שיהי' סיבה להבאת שלום; לפעמים אפשר
 להיות להיפך: בבית מואר לפעמים ניכר ונראה
 אדם (או תנועה ותכונה בו) שאינם יכולים
 לסבול, א"כ האור יכול להיות סיבה להיפך
 השלום. דוקא אור האמיתי, האור של "נר מצוה
 ותורה אור", ש"כל התורה ניתנה לעשות שלום
 בעולם" - מהווה סיבה אמיתית ובטוחה להבאת
 (אחדות ו) שלום, שלום בית. ע"כ.

[ולהעיר מפ"י עיון יעקב לע"י שבת שם (עמ"ש:
 הרגיל בנר ה"ל בניס ת"ח, פרש"י: דשבת
 וחנוכה): ואי לא דמסתפינא הייתי אומר דקאי
 הרגיל בנר כדי שבני ביתו יכולין ללמוד כלילה
 אצל הנר ה"ל בניס ת"ח].

ע"ש, שתוכנו שייך לכאן. וראה שם הערה 15.

(משא"כ פרש"י שבת שם: נר ביתו בשבת. ע"כ.
 והדגשת המאירי שם: מי שאין לו אלא פרוטה
 א' לנר ושתי מצות לפניו נר חנוכה ונר שבת
 ואין הפרוטה כדאי אלא לאחת מהן הרי זה
 נותנה לנר שבת משום שלום ביתו).

ויומתק דמיירי כאן בנר מצוה דוקא ע"פ
 המבואר לקמן בהערות די"ל דדברי הרמב"ם
 כאן הם בהתאם להמבואר בש"ס חולין (קמא,
 א), ושם מיירי בשלום בין איש לאשתו שע"י
 העשה של טהרת המצורע, ע"ש.

הנה רואין שאפ"ל נר ביתו גם של חול ומשום
 מעלת השלום מקדים של ביתו גם היכא שאין
 לו שמן לשתיהם. ומובן זה היטב ע"פ המבואר
 בפנים.

[ובהערת המהדיר לפ"י רבינו חננאל עמ"ס שבת
 (כה, ב) הערה 82 ר"ל ברמב"ם נר ביתו גם
 בימות החול (ע"פ ר"ח שם) ושלכן השמיטו
 בהל' שבת ולא כתבו אלא בהל' חנוכה. (וראה
 גם שפ"א שבת שם).

אבל נקט (בפנים) להרמב"ם דצ"ל נר ביתו
 דמצוה ושל שבת דוקא (וכמ"ש שכל "התורה"
 ניתנה לעשות שלום כו'), אף שהעיקר הוא
 השלום ולא המצוה, כמבואר בפנים בארוכה.

ולאח"ז ראיתי בשו"ת משנה שכיר או"ח ח"ב
 סרט"ז שמפרש ברמב"ם כאן שמיירי גם בימי
 החול ולא רק בנר שבת, ע"ש].

והביאור בזה כ' בלקו"ש חי"ז ע' 3-142 ס"ד
 וז"ל (מתורגם): שלום בית שנפעל ע"י נר שבת
 נעשית ע"י אור גשמי - ולכאוי' כל נר גם
 כשאינה נר מצוה מאירה הבית "שלא יכשל בעץ
 או באבן" - א"כ מהו היתרון של "הדלקת הנר
 דבי שמי", שדוקא הדלקה זו נעשית עיקר
 שלא יאפשר שיהי' בבית היפך השלום כו'.

⁵⁰⁹ ויומתק בכ"ז הלשון "שהרי השם נמחק
 לעשות שלום, (כלשון ספרי נשא פמ"ב: גדול
 השלום כו' השם נמחה כו'), ולא כ': שהרי

השם כדי למחקו - בכרי לעשות שלום בין איש לאשתו.⁵¹⁰ מצות כתיבת השם בקדושתו

ותוקפו פועל ונתגלה עי"ו שנמחק,⁵¹¹ היות שמביא שלום בין איש לאשתו.⁵¹²

מוחקין את השם לעשות שלום. היות דאין באין כאן מכח דחיה, שמוחקין אותו. (ובש"ס ומד"ר בכ"מ: ימחה על המים).

סלקא דעתך הואיל ואמר מר גדול שלום שבין איש לאשתו שהרי אמרה תורה שמו של הקב"ה שנכתב בקדושה ימחה על המים והאי מצורע כיון דכמה דלא מטהר אסור בתשמיש המטה כו' מהו דתימא כיון דאסור בתשמה"מ ליתי עשה דידיה ולידחי עשה דשלוח הקן קמ"ל ("תשלח", מכל מקום אפילו לדבר מצוה). ע"כ.

⁵¹⁰ וראה סוכה (נג, א-ב) ומכות (יא, א): בשעה שכרה דוד שיתין קפה תהומא ובעא למשטפא עלמא אמר דוד מי איכא דיצע אי שרי למכתב שם אחספא ונשדיא בתהומא ומנח כו' נשא אחיתופל ק"ו בעצמו ומה לעשות שלום בין איש לאשתו אמרה תורה שמי שנכתב בקדושה ימחה על המים לעשות שלום לכל העולם כולו עאכו"כ. ע"כ.

הנה הס"ד בגמ' הוא ס"ד חזקה עד כדי שצריכין לימוד בקרא ללמדנו שאינו כן. ולכאו' צ"ב ובלשון החת"ס חולין שם (ד"ה לדבר מצוה): כל שינויי דש"ס דס"ד לעשות שלום נילף מסוטה כל הגי דוחק הוא, חדא מהדמיון, בסוטה עשה דרדיפת שלום דוחה ל"ת ומנ"ל למידחי עשה, ועוד בסוטה לעשות שלום בין איש לאשתו שלא תאסור, והכא ביטול פ"ו זמן מה, וע"כ צריך לדחוק כו'. ושם (ד"ה גדול השלום): כבר כתבתי לעילמה שיש בזה מן הדוחק, בסוטה השלום שלא לאסור לעולם והכא רק לשעה, והתם ליכא אלא ל"ת דמחיקת שם והכא איכא עשה ול"ת. ע"כ.

וי"ל דהמבואר בפנים הוא (גם) עיקר במה שמבואר בגמ', היינו שכותבין שם אחספא מלכתחלה ע"מ למוחקו, וזהו מה שלמדין מסוטה, ולא רק היתר המחיקה בלבד. ובלא"ה חסר הוכחה להנדרון שכותבין ע"מ למחקו.

וכן לטהר את המצורע אפשר לקיים שניהם בלי לעבור בעשה, דאפשר לטהר המצורע ע"י קן אחר, משא"כ בסוטה מיירי להתיר אשה לבעלה, ואא"פ בענין אחר.

(ולהעיר מפרש"י מכות שם (ד"ה מי שרי למכתב שם): פן ימחקהו המים. ע"כ. ובד"ה ימחה על המים כ': דכתיב כו' ומחה גו' והרבה הזכרות בפרשה ואפ"ה כתיב ומחה כו'. ע"כ. היינו שכ' "פן" כו'. ומשמעות הדברים שדן רק בהמחיקה. וראה רש"י שבע"י).

⁵¹¹ להעיר מפ"י הרי"ף לע"י שבת (קט"ז, א) מ"ש לענין קדושת השם.

(ראה שאג"א סל"ג. לחם שמים ותפארת ישראל) למשניות חולין פי"ב מ"ה שהקשו עד"ז לענין דחיית העשה, ע"ש. וראה אהבת איתן למשניות שם דמשו"ה אין אומרים לטהר בו את היולדת דיש היתר לאסורו).

⁵¹² הנה אף שענין ש"השם נמחק לעשות שלום בין איש לאשתו" כהוכחה לשאר דינים מופיע בש"ס ה' פעמים בקשר לסוגיות שונות כנסמן על גליון הגמ' (בהערה שלפנ"ז), נ"ל (ובפרט ע"פ המבואר בפנים) שמקור דברי הרמב"ם כאן שמשמש בזה לדין של נר ביתו ונ"ח, הוא (דוקא ו) בעיקר ע"פ המובא בחולין קמא, א. וכדלקמן.

וע"פ המבואר בפנים י"ל, דתוכן תשובת הגמ' היא דבאין כאן מכח גדול השלום כו', והכוונה בזה הוא לא דשלום הוא גדול כ"כ שדוחה איסור החמור דמחיקת השם, דאז יש לחלק כנ"ל, אלא למדין מסוטה גדר וסברת היתר דמצד השלום, והיינו שכותבין מלכתחלה בקדושה למחוק, ומצות כתיבת השם בקדושתו ותוקפו פועל ונתגלה עי"ז שנמחק, היות שמביא שלום בין איש לאשתו, כמו"כ בנדו"ד להבאת

וע"פ המבואר בפנים יוכן גם דברי הגמ' שם.

דאיתא בסוגיא דשלוח הקן (חולין שם): וליתי עשה ולידחי עשה ומאי אולמיה דהאי עשה מהאי עשה (פרש"י: עשה ד(טהרת) מצורע מעשה דשלוח (הקן) דתיסק אדעתיה דנדחיה)

שלום בין איש לאשתו הוא גם לכתחלה במקום עשה, שאינו בגדר דחי' שנטעון דאפשר לקיים שניהם.

ווי"ל דגם במסקנה נשאר הסברא אמיתית בגדר שלום ביחס לקיום מצותי', וכבסוטה, אלא דלא אמרינן כן בשלוח הקן.

(או משום דגזוה"כ הוא, או משום דאיכא דין מיוחד בשלוח הקן שלא אמרינן כן. ועי'. וראה מהר"צ חיות נדרים (סו, ב) לר"ש שאני נדרים גם ביחס לשלום בין איש לאשתו, ע"ש).

ובפירושים ופסקים לרבינו אביגדור צרפתי עה"ת (ירושלים תשנ"ו) ע' שפו (עה"כ כי יהיה בך אביון): כך ולא באחרים, שאין אתה מצוה על עניי גוים, ואע"ג דלאו הבא מכלל עשה עשה הוא. מיהו גדול השלום ודוחה אותו עשה כדאמרינן מפרנסין עניי גוים עם עניי ישראל מפני דרכי השלום, וכן הפסק. ע"כ.

וראה רמב"ם הל' שחיטה פי"ג הי"ט: אסור ליטול אם על בנים אפילו לטהר בהן את המצורע שהיא מצוה, ואם לקח חייב לשלח, ואם לא שילח לוקה, שאין עשה דוחה לל"ת ועשה, ועשה ולא תעשה דוחה עשה ע"כ.

וכ' בשאג"א סל"ג: ומדכתב שאין עשה דוחה לל"ת ועשה, משמע דלא מיירי בנטלה על מנת לשלח, דא"כ לאו ליכא אלא עשה לחוד. ועוד דאי בנטלה על מנת לשלח מיירי, כיון דלאו ליכא אם לא שילח, אמאי לוקין על עשה. וגם מדסתם, לא משמע דמיירי בנטלה ע"מ לשלח, ומדיהב טעמא דאין עשה דוחה ל"ת ועשה, משמע נמי הכי, וטעמא בלא נטלה ע"מ לשלח דאיכא עשה ול"ת הוא דאינו דוחה, אבל בנטלה ע"מ לשלח דליכא אלא עשה, עשה דטהרת מצורע דוחה לעשה דשילוח הקן. ומשמע דה"ט דסבירא ל' ז"ל דעשה דוחה לעשה ולא משום דגדול השלום שבין איש לאשתו שהרי אמרה תורה שמו של הקב"ה שנכתב בקדושה ימחה על המים. והאי מצורע כמה דלא מטהר אסור בתשמיש המטה כדאמרינן בגמרא התם, שהרי הרמב"ם כללא כ"ל שאין עשה דוחה את ל"ת

ועשה ודלאו אטהרת מצורע לחודיה קאי, ומשמע לל"ת ועשה אינו דוחה, הא עשה לעשה אחרת גרידא דוחה.

וראוי לפרש דברי הרמב"ם דלכאורה דבריו סותרין זה את זה, דבתחלה כתב שאין עשה דוחה את ל"ת ועשה, דמשמע הא לעשה גרידא דחיא, ומסיים ועשה ול"ת דוחה עשה משמע דוקא עשה, ול"ת הוא דדוחה לעשה, אבל עשה גרידא אינו דוחה לעשה חבירתה אבל הדבר ברור דכוונתו הכי הוא, דוודאי עשה דקום ועשה כגון יבום וטהרת מצורע דוחה לעשה דמצותה הוא שב ואל תעשה כו', ע"ש.

אבל ברמב"ם שם מהדורת פרנקל: ולא עשה דוחה עשה. ע"כ. ע"ש, וש"נ.

(וראה חת"ס חולין שם (ד"ה לדבר מצוה) ולחולין קמב, א (ד"ה מתניתין). צל"ח חולין (קמא, א). תפארת יעקב חולין (קמב, א. ד"ה במשנה). ועוד, מ"ש בשאג"א).

ובמאירי חולין שם: אין עשה דוחה עשה אחר שכמותו ואף על פי שיש בעשה זה של מצורע הטלת שלום בין איש לאשתו שהמצורע בימי ספירו אסור בתשמיש ובטהרה זו חוזר להיתרו כמו שביארנו במסכת מועד קטן אף על פי כן שלוח הקן אינו נדחה בשום פנים].

ווי"ל שלכן דוקא בחולין נאמר גדול השלום כו' שלא נאמר בשאר הסוגיות הנ"ל.

(גם בספרי פמ"ב ובמדב"ר פי"א ועד"ז דב"ר ה, טו לענין מחיקת השם בסוטה, איתא: גדול השלום, אבל נאמר בהמשך ובתוך עוד מימרות שנאמרו בגדלות השלום אבל כענין ומעלה בפ"ע, מבלי שלמדין מזה לדברים ודינים אחרים כבנדו"ד).

והנה ראה תשובת הרמ"א סי' ק' סק"י וז"ל: ושאלת בתשובת רב האי דכתב על מי שנשבע לגרש את אשתו דחייב לגרשה, וכתב וז"ל: אי קשיא הא דאמרינן גבי סוטה וכתב ומחה, וק"ו לעשות שלום בין איש לאשתו אמרה תורה שמי שנכתב בקדושה ימחה על המים. הא לא קשיא דהא מוציא מידי ספק ומידי אסורא, אבל הכא

ובנדרים (ס"ו, ב), לכאו' אאפ"ל כתשובת הרמ"א, ע"ש, אבל אינו דומה לנדו"ד כבגמ' חולין, ע"ש.

(ובקרית מלך על הרמב"ם (לגר"ח קניבסקי) נסמן עמ"ש שהרי השם נמחק, לנדרים שם. וכן בעינים למשפט נדרים שם נסמן לרמב"ם כאן).

והמבואר בפנים דנר ביתו ונר חנוכה דנר ביתו קודם משום שלום ביתו, הוא גם מצד המציאות של שלום שע"י נר ביתו אף שהוא נר מצוה אינו מעצם החיוב של נר שבת, ג"ז מבואר דוקא ע"פ המובא בחולין.

דבס"ד שעשה דטהרת המצורע דוחה עשה דשלוח הקן משום לעשות שלום בין לאשתו, מובן שאי"ז עצם ענינו דטהרת מצורע, אלא דהמציאות היא דע"י טהרת המצורע יהי' עי"ז שלום, וכמבואר בפנים לענין נר שבת.

וי"ל ע"פ המבואר בפנים שמצד ענין השלום זה שנר ביתו קודם לנר חנוכה אין הכוונה ששולל ענין דחנוכה וגם מצד חנוכה נר ביתו קודם, ולכן כ' הרמב"ם דין זה בהל' חנוכה ולא בהל' שבת.

וימתק דג"ז הוא ע"פ ונראה מסוגיא דחולין דוקא.

דבהס"ד עשה דטהרת המצורה דוחה עשה דשלוח הקן, ולכאו' הוא שלילה וניגוד למצות שלוח הקן, ודוקא דבר זה נאמר ונשנה בסוגיא דשלוח הקן שלכאו' מנגד לתוכנו, ולא בסוגיא שמיידי בטהרת המצורע

- אף שכ"ה דרך הש"ס בכ"מ, וגם המסקנה הוא דשלח תשלח אפי"ו לדבר מצוה. וכבמשנה אחרונה דהסוגיא) -

אבל ע"פ המבואר דבאין כאן מכח גדר השלום, אין הפי"ו שהעשה דטהרת המצורע מנגד לעשה דשלוח הקן אלא אדרבא דשלוח הקן גופא מאפשר זה, ומתאים שבסוגיא דשלוח הקן נלמד זה, ודוקא כאן, ולא בבסוגיא דטהרת מצורע. וכמבואר בפנים עד"ז ברמב"ם.

דאמר רחמנא לא תשא וכו'. והקשית א"כ איך למד אחיתופל (מכות יא, א) סוכה נג, א-ב) ק"ו מזה לזרוק השם על התהום, דשאני הכא דבא להוציא מידי ספק וכו' משא"כ גבי תהום. ואם יועיל טעמא שהיה לצורך כל העולם, מ"מ לא נלמד זה מק"ו עכ"ל.

ואכתוב לך האמת בפ"י דברי רב האי לדעתי. וזה כי אני אקשה לך מאי קאמר דהתם בא להוציא מידי ספק ומידי איסורא, דמ"מ למה לא צותה התורה שייגרש כל אדם את אשתו הסוטה ולא יבוא אח"כ עליה, ומאיזה איסור בא להוציא שצותה התורה למחות את שם הקדוש. אלא נ"ל דה"ק, מאחר שבא להוציא מידי ספק ומידי איסורא אין זה בכלל איסור מחיקת השם, שאנו לומדים ממה שכתב ואבדתם את שמם לא תעשה כן לה' אלהיכם (מכות כב, א) והפסוק בדברים (יב, יג-יד) ולכן אינו אסור רק כשעושים דרך מחיקה ודרך אבידה להשם, אבל כשאנו עושים זה לשום צורך ותיקון שרי.

הלא ידוע לך מהלכות כתיבת ס"ת ותפילין אם נפל טפת דיו על השם דמותר למחקו כדי לתקנו וה"ה בכאן. וא"כ למד אחיתופל ק"ו יפה, מה לצורך תיקון קטן לא מקרי מחיקה ושרי, לצורך תקון כל העולם לא כ"ש. ולכן קאמר רב האי גאון שאין ללמוד איסור שבועת שוא מענין מחיקת השם, דמאחר שבא להוציא מידי ספק וכו' לא עוברין שום עבירה כי זהו תיקון, משא"כ בענין שבועת שוא. זהו הנ"ל בזה והוא אמת ויציב.

ומובן מזה דההיתר שהשם נמחק על המים להתיר אשה לבעלה אינה כ"כ מצד מעלת השלום דוקא אלא שהוא ע"מ לתקן ולעשות שלום תקון הוא. וה"ה במק"א עד"ז.

וי"ל דמתאים לפרש כן בשאר מקומות בש"ס. ועפ"ז יומתק שלא כ' שם גדול השלום כו', דאף שהבאת שלום תיקון הוא, אבל אין זה מצד גדלות השלום בפ"ע אלא מדיני מחיקת השם שהוא ע"מ לתקן.

ודוקא בחולין איו מספיק לפרש הוכחת הגמ' מסוטה כברמ"א, וצ"ל בנדו"ד שהוא משום מעלת השלום גופא, ולכן נאמר גדול השלום.

ועפ"ז יומתק שהרמב"ם מדייק לכתוב "נר ביתו קודם" בשינוי מלשון הגמרא "נר ביתו עדיף": "עדיף אפשר להתפרש, שהמצוה (נר שבת) יש לו עדיפות לגבי השני (נר חנוכה) ושלכן דוחה מצוה השני (וכן משמע בלבוש שם סתרע"ח שמאריך איך שגר שבת עדיף);

והרמב"ם מדייק שפי' של עדיף כאן פי' רק - "קודם": דהגמרא מתכוון בזה לומר רק הדיון, שבהדלקה בפועל (כשיש לו רק על א' מהן) נר ביתו קודם.

(ע"פ כל הנ"ל יומתק שינוי לשון הרמב"ם בהלכה זו לגבי לשונו בהלכה י"ג שלפנ"ז: "לפניו קידוש היום והדלקת נר חנוכה מקדים לקנות שמן להדליק נר חנוכה על היין לקידוש היום הואיל ושניהם מדברי סופרים מוטב להקדים נר חנוכה שיש בו זכרון הנס"

דהכוונה שם היא שמצות הדלקת נ"ח עדיף ממצות קידוש היום ודוחה אותה (וכמודגש באריכות לשונו - "מקדים לקנות שמן כו' על היין לקידוש היום"), והעדיפות דנ"ח על קידוש היום היא בזה (שאע"פ ששווים במצותם, ד"שניהם מדברי סופרים", מ"מ נ"ח) "יש בו זכרון הנס";

משא"כ בהלכה שלפנינו מקצר "נר ביתו קודם משום שלום ביתו" - כי זה ש"נר ביתו קודם" אינו מצד החיוב והמצוה דנר ביתו, שחמור כ"כ שדוחה המצוה דנ"ח [שהרי "שלום ביתו" אינו גדר המצוה דנר ביתו, כנ"ל בפנים], כי אם מצד המציאות ד"שלום ביתו" שב"נר ביתו" (מעלת השלום בכלל). ולכן: א) לא כתב ד"שניהם מד"ם" - כי כאן אין גוגע החיוב וגדר המצוה דנר ביתו. ב) כותב "קודם" סתם, ולא "קודם לקידוש היום".

ועפ"ז יומתק ג"כ השינוי, דבהלכה יג נקט "מקדים לקנות כו' מוטב להקדים ג"ח כו'" (היינו, שעל האדם להקדים ג"ח), ואילו כאן נקט "נר ביתו קודם" (לא - "מקדים נר ביתו") - כי הקדימה בהלכה יג היא מצד החיוב והמצוה (שעל האדם) דנ"ח; משא"כ כאן הקדימה היא מצד המציאות דשלום ביתו שישנה בנר ביתו (החפצא דנר ביתו).

ה. בכדי להסביר הענין - שכשהמדובר בנוגע שלום, אין זה באופן שמצוה (ואיסור) א' נדחה ע"י העדיפות של מצוה (ואיסור) שני כ"א שמתאים הוא גם עם תוכן של מצוה הב' - ממשוך הרמב"ם ומסביר "גדול השלום שכל התורה ניתנה לעשות שלום בעולם":

חולין פי"ב מ"ה.

[להעיר מ"ש בס' קול סופר על משניות חולין פי"ב מ"ד: דהי"ל לרבינו הקדוש לכתוב אפי' לטהר עצמו מן צרעת כו' אבל לשון לטהר את המצורע משמע דאיש אחר לא יעבור העשה דשלוח כדי לטהר איש אחר.

וע"פ הנ"ל י"ל שיומתק עפ"ז המשך דברי הרמב"ם, גדול השלום כו' דניתנה לעשות שלום "כעולם", די"ל שנכלל בזה (גם) שיעשה להביא שלום עבור אחרים. וראה לקמן בהערה מס' תשובה מאהבה מ"ש לפרש דברי הרמב"ם כאן לענין יחיד וצבור].

ולאחר כ"ז, מובן הא דבגמ' חולין שם איתא: הואיל ואמר מר גדול השלום כו'. וזה ש"ואמר מר כו'" לא נאמר בכל שאר הסוגיות אלא באו"א (ע"ש), היינו שהוא מימרא מיוחד ונפרד מהשאר, ושייך רק כאן וכנ"ל.

ויעוד, בחולין שם: אמרה תורה שמו של הקב"ה כו', ובהשאר: אמרה תורה שמי שנכתב בקדושה כו'.

ויל"ע (בהנ"ל, וע"פ הנ"ל) בכמה דברים שמעיר השאג"א סל"ג (ובדעת הרמב"ם). מנ"ח (מצוה תקמ"ה דיני שלוח הקן), בעשה דוחה עשה, ושלח תשלח אפי' לדבר מצוה. ועוד. ותפא"י

היות שכל התורה (כל מצוה) ענינה לעשות שלום בעולם,⁵¹³ מוכן, שבשעת שמגיע למצוה שקשור עם שלום כפשוטו, אאפ"ל שהמצוה שפועל שלום דוחה מצוה הב' (מהמצוות שבתורה או דרבנן), משום שע"י קיום של המצוה שמביא שלום בפועל נתקיים גם כוונת הנתניה והציווי ממצוה הב' (לעשות שלום).

בזה גם מוכן זה שהרמב"ם כולל ביחד ב' הענינים - שגר ביתו יש לו דין קדימה לגבי נר חנוכה ולגבי קידוש היום - ולא בב' בבית כבגמרא, להדגיש שאינם שני פרטים נפרדים וציוויים (שגר ביתו, א) דוחה נר חנוכה, וגם, (ב) דוחה קידוש היום), כ"א שהוא אותו דין: היות דשלום הוא כללות כוונת נתינת התורה וכל מצותי ("כל התורה"), כולל גם נר חנוכה וקידוש היום - א"כ הצד השווה שבהן מחייב הקדימה דנר ביתו.

(ומזה גם מוכן במילא דגם הדין ד"נר ביתו וקידוש היום נר ביתו קודם" אין מקומה בהל' שבת, כי אי"ז מצד הגדר (ומצות דנר) והל' שבת כ"א מצד הגדר דשלום בית. ושייכותו להל' חנוכה דוקא - ראה לקמן בפנים ס"ח).

ו. ויש להמתיק השייכות דמעלת השלום של "כל התורה" להל' חנוכה - משום דחנוכה אינו רק פרט כ"כל התורה" ש"ניתנה לעשות שלום בעולם", אלא חנוכה שייכת ל"כל התורה",

כמו שמאריך הרמב"ם בריש הל' חנוכה

בנוגע הסיבה של קביעות ימי חנוכה: בבית שני כשמלכו יון גזרו גזרות על ישראל ובטלו דתם ולא הניחו אותם לעסוק בתורה ומצות כו' עד שריחם עליהם אלקי אבותינו והושיעם כו' ומפני זה התקינו חכמים שבאותו הדור שיהיו שמונת ימים האלו. ימי שמחה והלל -

היינו שתוכן ענינה דחנוכה הוא לא רק בזה שבאה ע"י מאורע מסוים ויש לה מצות פרטיות כבשאר יו"ט והמצוות (שמדרכנן או מן התורה), אלא יתירה מזה - בחנוכה נפעל הישועה מגזרות כלליות, דכל "דת" ישראל וכללות עסק התורה והמצות.

ז. ע"פ הג"ל השייכות של הדין "נר ביתו קודם" להל' חנוכה הוא רק מצד השייכות דמעלות השלום ל"כל התורה" - וחנוכה הוא חלק מ"כל התורה", כנ"ל;

אבל היות שהרמב"ם מאריך מענין השלום בהל' חנוכה דוקא (דלכאורה מקומה בהל' דעות וכיו"ב), מסתבר לומר שענין השלום יש לו שייכות מיוחדת לתוכן וענין של חנוכה.

(לכאורה י"ל דנפק"מ להלכה (בזה שגר ביתו קודם הוא דין בהל' חנוכה): באם ידו משנת לב' נרות אם ישחמש בשניהם לנרות שבת, או ידליק אחד לנר חנוכה (ובפרט כאשר ליל שבת אינו בליל ראשון דחנוכה, דאז בלאה"כ לא יקיים ה"מנהג פשוט" דמוסיפין (רמב"ם פ"ד ה"ג)).

ולכאורה מכיון דזה דנר ביתו קודם הוא דין בהל'

⁵¹³ לעשות שלום אלא אף כל התורה כולה לא ניתנה לישראל כ"א לתווך השלום בעולם כו'.

במעשה רוקח על הרמב"ם כאן: ונראה שבא לומר דלא דאי שהותר למחוק שמו הגדול ב"ה

חנוכה וא"ו בגדר דיחוי דמצות נר חנוכה, מקום לומר, שגם השני ידליק לנר שבת להוסיף (אורה) שלום ביתו (בכל חדר וחדר), ולפ"ו הוא דלא כפרש"י שבת שם כג, ב ד"ה נר (וכן פסק במג"א שם סי' רס"ג סק"ט. ור"ס תרע"ח. שו"ע אדה"ו (שם רס"ג ס"ד) - לענין נר שבת קודם לקידוש היום).

אבל בפשטות, הלשון (בריש הלכה יג ברמב"ם שם) "הרי שאין לו אלא פרוטה אחת" שפירושו שיש לו מעות רק עבור נר אחד קאי גם עמ"ש בהי"ד לענין "נר ביתו ונר חנוכה כו"ו⁵¹⁴ וא"כ כשיש לו יותר מזה צריך להדליק השני לנר חנוכה, כבמקומות הנ"ל. וכ"כ במעשה רקח לרמב"ם שם.

וי"ל אחת מהנפק"מ - שגם ב"ב וכיו"ב יראוהו עכ"פ ובתוך שיעור הדלקת נ"ח).

ובהקדם שמצינו, שהעבודה והפעולה דתורה ומצות מתבטא בב' גדרים כלליים: א) אנכי ה' אלקיך גו', עשה, פעולה של חיוב. ב) לא יהי' לך אלקים אחרים, לא תעשה, פעולה של שלילה.

בכללות זהו החילוק בין מצות עשה ומצות לא תעשה. אבל ז' מצות דרבנן - שכולן בקום ועשה דוקא - סיבתן וכוונתן דחיית ושלילת הרע, וכמבואר בארוכה במ"א.

ח. וזהו החילוק בכללות בין גדר ענין השבת וגדר ענין חנוכה:

שבת עיקרה באופן החיוב, כמ"ש הרמב"ם תיכף בריש הל' שבת: "שביתה בשביעי

ממלאכה מצות עשה שנאמר וכיום השביעי תשבות", אע"פ שרוב הלכות שבת הם בסוג דמצות ל"ת, ל"ט אבות מלאכות האסורות בשבת וכו', אעפ"כ (מתחיל הרמב"ם עם המ"ע, מפני ש) זהו תוכנה ועיקרה, ענין החיוב - שביתה ומנוחה: מפני שענין המנוחה בשבת אינו ענין של העדר, אלא ענין חיובי (ראה צפע"נ הל' שבת רפכ"א (כא, ד). וראה שו"ת צפע"נ דווינסק ח"ב סכ"ג. וראה גם לקו"ש חכ"א ע' 71 ואילך), וכבתחילת הבריאה כמרו"ל (פרש"י בראשית ב, ב. פרש"י מגילה ט, א ד"ה ויכל. וראה ב"ר פ"י, ט) שהי' העולם חסר באת שבת באת מנוחה.

לאידך, תוכן של חנוכה - כמו שמאריך הרמב"ם בהתחלת הל' חנוכה (כנ"ל): גזרו גזירות כו' ובטלו דתם ולא הניחו אותם לעסוק בתורה ובמצות כו' ולחצום כו' וגבר בני חשמונאי כו' ואבדום" - ענין שלילי - בטלו הגזירות וכו' המנגד על תורה ומצות.

ולאח"ז באה מזה "שמחה והלל ומדליקין בהן הנרות וכו'" - פעולה חיובית, אבל סיבתו ועיקרו הוא - האיבוד דהמנגד, כנ"ל.

(עפ"ז יש להוסיף בנעוץ תחלתן בסופן שברמב"ם ריש ספר זמנים וסיומו: מתחיל בב' הענינים "שביתה בשביעי ממלאכה מצות עשה. וכל העושה בו מלאכה ביטל מ"ע ועבר על ל"ת". ומסיים בב' הענינים: נר ביתו ונר חנוכה, זכרון הגם - חיוב, ושלום בית - שלילה).⁵¹⁵

לקיים שתיהן, שימתין המצורע עד שימצא קן ממק"א לטהר בו. וי"ל דמיירי בעני שאי אפשר לו לקנות כלום. ע"כ. וזהו שמייירי ברמב"ם כאן דאא"פ לקיים שניהם.

⁵¹⁵ ראה הקדמת מגיד משנה להל' מגילה

⁵¹⁴ ע"פ המבואר לעיל בהערות שי"ל דדברי הרמב"ם כאן הם בהתאם להמבואר בחולין (קמא, א), יומתק דדומה גם בזה (לפי א' מהביאורים). ראה לחם שמים למשניות חולין פ"ב מ"ה, שכ': וא"ת היכי ס"ד דלדחי (עשה דטהרת מצורע לעשה דשלוח הקן), והא אפשר

ט. עפ"ז מובן גם בנוגע לנר ביתו ונר חנוכה: הגדר דנר שבת הוא כמו כללות ענין השבת - חיוב, עונג וכו'; ולכן אומר הרמב"ם בהל' שבת דנר שבת הוא עונג וכבוד, להוסיף בעונג וכבוד. אבל בפועל ובמציאות, היות נר שבת הוא אור המאיר, נפעל עי"ז גם (שלום בית) שלילת ודחיית המנגד (להעיר מלבוש ופרישה דלעיל) - זה שולל ומונע שבני ביתו לא יהיו "מצטערין לישב בחושך" ו"שלא יכשל בעץ או באבן" (משא"כ נר חנוכה שאסור להשתמש לאורה (רמב"ם פ"ד ה"ו. ראה לבוש סי' רסג שם, וסי' תרעה)).

נר חנוכה, אע"פ שמצותו ופעולתו הוא "להראות ולגלות הנס" (רמב"ם פ"ג ה"ג), פרסומא גיסא בעולם - חיוב, ומהאי טעמא "צריך אדם להזהר בה כדי להודיע הנס ולהוסיף בשבח הא-ל והודי' לו על הנסים שעשה לנו" (רמב"ם פ"ד ה"ב) אבל מאידך (ראה לעיל שמצות דרבנן יש בהן המעלות דמ"ע ומל"ה. וראה לקו"ש ח"ה ע' 224 ואילך), הסיבה ותוכן המאורעות שהביאו לזה, הי' ענינו העדר ושלילה - נתבטלו המנגדים ש"גזרו גזירות כו' ולא הניחו אותם לעסוק בתורה ובמצות" ו"הושיעם מידם והצילם וגברו בני חשמונאי", הסירו הניגוד על תורה ומצות, שבבלל הוא ענין השלום.

[וגם נקודה זו מתגלה ע"י הנרות, כנ"ל בלשון הרמב"ם, וכמו שאומרים בהדלקת נר חנוכה, ש"הנרות הללו אנו מדליקין על התשועות ועל הנסים ועל הנפלאות" ראה גם לעיל פ"ג ה"ד בהגמיי"].

ולכן, בהשאלה של "נר ביתו ונר חנוכה, או

נר ביתו וקדוש היום" אומרת "הל' חנוכה" ש"נר ביתו קודם": היות שנר ביתו פעולתו שמאיר ופועל הענין דשלום ביתו בגשמיות, מובן מזה שנפעל מזה תוכן וענין של שלום יותר מע"י נר חנוכה, במילא מצד ההלכה (תוכנה הנ"ל) דחנוכה גופא, הוי "נר ביתו קודם - משום שלום ביתו".

יו"ד. ע"ז מביא הרמב"ם הוכחה וראי' דזה שענין השלום (שלילת המנגד) הוא מכריע החיוב (תוס' אור וקדושה) אי"ז רק ענין פרטי בחנוכה כ"א ענין כללי והתכלית של כל התורה: "שהרי השם נמחק לעשות שלום בין איש לאשתו": המדרוגה הכי נעלית בשמו של הקב"ה, שם הוי' שהוא שם העצם (פרדס (להרמ"ק) שיי"ט. מו"נ ח"א פס"א ואילך. ועוד) שם המפורש סוטה לת, א. רמב"ם הל' יסודי התורה פ"י ה"ב) ושם המיוחד (סוטה שם. סנהדרין ס, א. וראה בארוכה פרדס שם. שרי אורה (להר"י גיקטיליא) שער ה. תו"א ס"פ נח. ועוד), וכשמו הקדוש נכתב בדיו על קלף גשמי הוא השיא באופן המשכת והוספת הקדושה בעולם, ואעפ"כ רואין שכותבין לכתחילה השם הקדוש בכוונה למחקו ולהביא שלום בין איש לאשתו, שכל התכלית של הפעולה חיובית הוספת קדושה בעולם, הוא בשביל ענין השלום - שלילה, שלא יהי' פירוד בין איש לאשתו.

וממשיך הרמב"ם ומוסיף הסברה בזה, דזה ש"גדול השלום" הוא משום "כל התורה ניתנה לעשות שלום בעולם", זה "שתורה ניתנה", שניתנה למטה בעוה"ז, אינו (רק) בכדי להוסיף אור וקדושה גם בעולם

(התחתון), אלא "לעשות שלום בעולם",
דצריכין שלום רק כשיש פירוד ומחלוקת
וצריכין לבטלו;

היינו "כל התורה", כל המצות, כולל גם אלו
שענינם בגלוי ענין החיוב להוסיף ולגלות אור
וקדושה, גם בהם עיקר הכוונה ומטרה -
"לעשות שלום בעולם" לבטל הענין בעולם
שמנגד לקדושה. 516

לקו"ש חט"ו ע' 372 ואילך.

שכל התורה ניתנה לעשות שלום בעולם
שנאמר דרכיה דרכי נעם וכל נתיבותיה
שלום.

יש להבין דיוק לשון הרמב"ם "התורה ניתנה
לעשות שלום בעולם", והרי התורה ניתנה
לישראל דוקא, "מורשה קהילת יעקב" (ברכה
לג, ד. סנהדרין נט, רע"א. מב"ם הל' מלכים פ"ח
ה"י), וא"כ הול"ל "לעשות שלום בישראל"
(וכיו"ב), ומהו אומרו "לעשות שלום
בעולם"?

לכאורה הי' אפשר לבאר זה ע"פ דברי
הרמב"ם (הל' מלכים פ"ח ה"י), ד"צוה משה
רבינו מפי הגבורה לכוף את כל באי העולם
לקבל מצות שנצטוו בני נח, וכן שב"נ
שקיבל על עצמו שבע מצות ונזהר לעשותן
אינו מחסידי אומות העולם אלא א"כ עושה

אותן "מפני שצוה בהן הקב"ה בתורה" (הל'
מלכים שם ה"א), וא"כ פעולת התורה היא גם
בב"נ, שע"י קיום ז' מצות ב"נ נעשה שלום
בהם.

[ועפ"ז יש לבאר גם כפל הלשון בכתוב
"דרכי דרכי נועם וכל נתיבותי שלום":
החילוק בין "דרך" ו"נתיב" הוא, דדרך היא
דרך רחבה וגדולה, ואילו נתיב הוא שביל צר
וקטן.

(ראה אוה"ת לג"ך ח"א עה"פ משלי שם (ע'
תקנ"ד). וש"נ. מאמרי אדמו"ר האמצעי בראשית ע'
ו).

ובעניננו - "דרך" קאי על תרי"ג מצוות
התורה שניתנו לישראל דוקא, שזהו החלק
הגדול והעיקרי שבתורה, ואילו "נתיבותי"
קאי על ז' מצות ב"נ, שהם רק חלק הכי קטן
בו'.

וזהו הטעם שגבי "דרכי" נקט "נועם" דוקא,
וגבי "נתיבותי" אומר "שלום": פעולת
התורה בב"נ היא עצם גדר השלום, משא"כ
בבנ"י, ד"כל איש ישראל גו' כאיש אחד
חברים" (ס' שופטים כ, יא. תניא אגה"ק סו"ם כ"ב.
שם סל"א. וראה קטע הבאה), "כל ישראל
אחים" (ראה פ' תצא כב, ב. יחזקאל יח, יח
וברד"ק. ועייג"כ תנחומא נשא א. רמב"ם הל' מתנות

516 ראה הדברים במקורם ביאור בזה בעומק
יותר.

להעיר משל"ה (חלק תושב"כ פ' וישב דרוש
צאן יוסף בהג"ה): חנוכה שבו הי' חנוכה בית
המקדש והוא רומז לחינוך העולם, כי העולם
נברא בשביל התורה וקיום המצות, והיוונים רצו
לבטל תורה ומצות בישראל, וכשגברו
החשמונאים אז נתגברו התורה והמצות וממילא

נתחנך העולם כו' וכמו שראשית הבריאה י"ה
אור", כן מצות חנוכה בנרות". (הובא ונתבאר
בלקו"ש ח"י ע' 282 ואילך. חכ"ה ע' 239 ואילך
ובהערה 41. ועוד).

וב"ועל הנסים": ולך עשית שם גדול וקדוש
"בעולמך".

וראה עוד ביאור ברמב"ם כאן (ובאו"א) לקו"ש
ח"ג ע' 810 ואילך.